

Rapport från inspektion den 26 mars av Överförmyndarnämnden i Österåkers kommun

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Stockholms län (Länsstyrelsen) riktar kritik mot Överförmyndarnämnden i Österåkers kommun (nämnden) på följande punkter:

- Bristande tillsyn av god man för bortavarande

Inledning

Länsstyrelsen besökte nämndens kansli den 26 mars. Vid inspektionen granskade vi nämndens register över ställföreträdarskap samt 25 enskilda akter. I bilagan till rapporten finns information om vilka akter som vi granskade.

Nämnden yttrade sig över ett utkast av rapporten den 23 maj 2025. Länsstyrelsen har gått igenom rapporten med nämnden vid ett digitalt sammanträde den 3 juni 2025. På sammanträdet deltog Carina Attlin, Ulf Jontalar, Peter Freme, samt ordförande Camilla Grimsby Klein, samt ledamöterna Anna Maria Tipper, Johan Carselind och Jenny Hammenstig från nämnden. Från Länsstyrelsen deltog Maria Askerlund.

I rapporten tar vi upp de ärenden som vi haft något att anmärka på.

Uppföljning av föregående rapport

I rapporten från föregående inspektion dnr 3248-2024 riktade Länsstyrelsen kritik mot nämnden på följande punkter:

- Bristfällig granskning av årsräkningar
- Bristfällig hantering av överklagade arvodesbeslut

Länsstyrelsen har inte följt upp något ärende särskilt vid denna inspektion.

Aktgranskning med kritik

Bristande tillsyn av god man för bortavarande

Sammanfattning av granskningen

I akt 2023095 gällande ett godmanskap enligt 11.kap. 3 § FB noterade Länsstyrelsen följande. God man för bortavarande förordnades den 25 augusti 2023. Bouppteckning inkom den 20 mars 2025. Den 20 mars 2025 begärde nämnden också in en förteckning från gode mannen samt årsräkning för år 2023 och 2024.

Länsstyrelsens bedömning

Förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet står under överförmyndarens tillsyn (12 kap. 9 § FB). Länsstyrelsen anser därför att överförmyndaren måste bedriva någon form av tillsyn i samtliga ärenden, vilket ställer krav på en fungerande bevakning. Om en god man inte utför sitt uppdrag på ett tillfredställande sätt bör nämnden överväga att byta ut personen.

En bouppteckning ska enligt huvudregeln förrättas senast tre månader efter dödfallet (se 20 kap. 1 § ÄB). En dödsbodelägare som har egendomen i sin vård ska bestämma tid och ort för bouppteckning samt utse två kunniga och trovärdiga gode män att förrätta den. (se 20 kap. 2 § ÄB).

Enligt 16 kap. 2 § ärvdabalken (ÄB) ska den som har ett dödsbo i sin vård, utan dröjsmål, kungöra arvfallet i Post- och Inrikes Tidningar, med uppmaning till okända arvingar att göra sin rätt till arvet gällande inom fem år från den dag då kungörelsen var införd i tidningen. Detta gäller också om det vid bouppteckningen finns kännedom om arvinge men det saknas kunskap såväl om arvingens namn som om hans eller hennes vistelseort. Preskriptionstiden för arvet påbörjas alltså när kungörelse är genomförd.

Nämnden har också tillsyn över att ställföreträdare sköter sitt uppdrag på ett tillfredställande vis. Ett viktigt redskap för detta är

att se till att ställföreträdarna ger in årsräkningar i föreskriven tid och att redovisningen är korrekt.

Länsstyrelsen konstaterar att det dröjer cirka 17 månader efter det att en god man förordnats i ärendet innan en bouppteckning inkommer till nämnden. Länsstyrelsen konstaterar vidare att nämnden under denna tid inte har bedrivit någon tillsyn av hur den gode mannen sköter sitt uppdrag. Nämnden har därför ingen information om varför registrering av bouppteckning med påföljande arvskungörelse har fördröjts. Länsstyrelsen är kritisk till nämndens handläggning av ärendet och uppmanar nämnden att se över sina rutiner gällande bevakning av denna typ av ärenden.

Kommentar från nämnden

Vid registreringen av ärendet har redovisningsplikten ej registrerats vilket innebar att varken begäran om förteckning eller årsräkning skickades ut. Rutinen för hur dessa ärenden hanteras har förändrats sedan detta ärende registrerades.

Aktgranskning utan kritik

Felaktigt anordnande av god man

Sammanfattning av granskningen

I akt 2021080 gällande ett förmynderskap och godmanskap enligt 11 kap. 1 § föräldrabalken (FB) noterade Länsstyrelsen följande. En annan god man var också förordnad i början av ärendet enligt 11 kap. 2 § FB för att öppna ett spärrat konto för barnet. Den gode mannen öppnade kontot och blev därefter entledigad.

I april 2023 tillfrågades den entledigade gode mannen om hen kunde tänka sig att bli god man enligt 11 kap. 1 § FB för att förvalta barnets tillgångar. Barnets förmyndare var enligt information från de sociala myndigheterna inne i ett djupt drogmissbruk och kunde inte företräda barnet i ekonomiska angelägenheter.

Den 28 april 2023 förordnade nämnden god man enligt 11 kap. 1 § FB för barnet med motiveringen att förmyndaren alltfjämt inte kunde utöva förmynderskapet på grund av alkohol och drogmissbruk.

Länsstyrelsens bedömning

En god man kan utses när en förälder på grund av faktiska förhållanden som sjukdom, utlandsresa eller liknande hinder inte kan utöva förmynderskapet. Det kan även röra sig om ett rättsligt hinder som att föräldern blivit tills vidare skild från utövningen av sin befattning tills dess slutligt beslut meddelas. En annan förutsättning är att det kommer uppstå behov av en åtgärd som ankommer på förmyndaren samt att hindret inte kan antas bli så långvarigt att ny förmyndare bör utses. Den gode mannen är inte heller automatiskt redovisningsskyldig när uppdraget börjar. Gode mannen ska lämna förteckning (enligt 14 kap. 1 § FB) men måste själv avgöra vilka åtgärder i övrigt som ärendet kräver. Gode mannen är inte skyldig att ta hand om barnets samtliga tillgångar och om uppdraget är kortvarigt och omständigheterna i övrigt är sådana, kan det vara onödigt att gode mannen tar hand om alla tillgångar. Gode mannen ska ta hänsyn till uppdragets interimistiska natur och bör inte lägga om förvaltningen av barnets tillgångar, om inte särskilda omständigheter gör att det krävs. (Se Walin,Vängby, Singer och Jänterä-Jareborg, Föräldrabalken [14 juni 2024, Juno], kommentaren till 11 kap. 1 § FB.)

Länsstyrelsen konstaterar att förmyndaren i ärendet snarare verkar olämplig och inte kortvarigt förhindrad att ta vara på sitt barns ekonomi. Länsstyrelsen anser att nämnden bör överväga att ansöka hos tingsrätten om att utse en medförmyndare till barnet istället.

Kommentar från nämnden

Ärendet har tidigare diskuterats med Länsstyrelsen och nämnden är medveten om att det hade varit mer korrekt att tingsrätten förordnat en medförmyndare för detta barn. Eftersom hen var nära myndighetsdagen så gjordes emellertid ingen förändring.

Ospecificerade klumpsummor

Sammanfattning av granskningen

I akt 2024020 gällande ett förvaltarskap noterade Länsstyrelsen följande. I årsräkning för 2024 redovisades en klumpsumma på 12 000 kronor. Det stod ”se spec” men det fanns inget underlag som hängde ihop med årsräkningen, endast avböckade kontoutdrag som inte gick att följa.

Länsstyrelsens bedömning

I årsräkningen ska anges den enskildes tillgångar och skulder vid början och slutet av den tidsräkningen avser. Vidare ska en sammanställning göras av inkomster och utgifter under nämnda tid. Av årsräkningen ska särskilt framgå hur mycket som har använts för den enskildes uppehälle eller nytta i övrigt. (Se 14 kap. 15 § 2 st. FB)

JO har i beslut den 24 april 2008, dnr 1202-2008, framfört att det är mindre lämpligt att i årsräkningar ange klumpsummor jämte anteckningar av karaktären "bankomatuttag, girobetalningar" och liknande och att sådana poster bör specificeras direkt i årsräkningen, alternativt i en bilaga till denna. Det räcker enligt Länsstyrelsens mening inte med en hänvisning till ett kontoutdrag, det ska finnas en sammanställning av utgifterna i årsräkningen.

I föräldrabalken finns inte angivet vilken form årsräkningar ska ha, endast vilka uppgifter som ska finnas med i dessa. Det förekommer att utgifterna i en årsräkningsblankett anges som en klumpsumma med en hänvisning till en bilaga där utgifterna sedan specificeras. Länsstyrelsen anser att det då är viktigt att bilagan alltid hanteras som en del av årsräkningen (exempelvis när överförmyndaren överlämnar handlingar i enlighet med 16 kap 8 § FB). Det ska även tydligt framgå att bilagan omfattas av den underskrift på heder och samvete som ställföreträdaren tecknar på årsräkningens framsida.

Länsstyrelsen konstaterar att det varken fanns en redovisning av klumpsumman på 12 000 kronor i årsräkningen eller en sammanställande redovisning av klumpsumman som bilaga till årsräkningen. Länsstyrelsen anser att nämnden borde ha returnerat årsräkningen till ställföreträdaren och bett denne göra en sammanställning av de ospecificerade utgifterna och därefter signera årsräkningen på nytt. Länsstyrelsen uppmanar nämnden att se över sina rutiner gällande årsräkningar.

Kommentar från nämnden

Den som granskat årsräkningen har vid granskningen sett bilagan som specificerade kostnaderna och stämt av dessa. Att en bilaga där kostnader specificeras ska anses tillhöra årsräkningen och häftas fast med denna framgår av överförmyndarnämndens till Länsstyrelsen översända granskningsrutin. Så har dock ej skett i detta fall. Bilagan har numera återfunnits och kommer att sättas ihop med årsräkningen och en ny granskad årsräkning kommer därefter tillställas den gode mannen.

Bristande bevakning av godmansuppdrag

Sammanfattning av granskningen

I akt 2021136 gällande förmynderskap noterade Länsstyrelsen följande. En god man utsågs för barnet enligt 11 kap. 2 § FB då pappan avlidit och mamman också var dödsbodelägare. Nämnden samtyckte till fördelningen i dödsboet den 13 februari 2023. Den omyndige skulle erhålla aktier i två olika företag i skiftet. Samma dag som beslutet fattades ombads gode mannen att inkomma med bevis på att aktierna skrivits över på den omyndige.

Den 21 juni 2023 skickade nämnden en påminnelse till den gode mannen som svarade den 12 juli 2023 att aktierna ännu inte skrivits över men att det var på gång. Boet var ett bristbo och bestod av nämnda aktier som inte verkade vara värda något. Den 2 februari 2024 inkom en redogörelse för skifteshinder. Nämnden skickade en påminnelse på nytt den 25 mars 2025 till den gode mannen. Vid tidpunkten för Länsstyrelsens inspektion hade den gode mannen fortfarande inte inkommit med bevis på att aktierna hade skrivits över på barnet.

Länsstyrelsens bedömning

Förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet står under överförmyndarens tillsyn (12 kap. 9 § FB). Länsstyrelsen anser därför att överförmyndaren måste bedriva någon form av tillsyn i samtliga ärenden, vilket ställer krav på en fungerande bevakning.

Länsstyrelsen konstaterar att den gode mannen ännu inte har redovisat sitt uppdrag eller inkommit med ytterligare redogörelse för skifteshinder. Nämnden har skickat en påminnelse till den gode mannen men har därefter tappat bevakningen av ärendet. Länsstyrelsen uppmanar nämnden att se över sina rutiner när det gäller bevakning av godmansuppdrag.

Kommentar från nämnden

Det har funnits en påminnelsebock på själva godmansförordnandet så nämnden har känt till att detta ärende ej har handlagts klart.

Övrigt

Allmänt om verksamheten

Nämnden har uppgett att det allmänna läget på kansliet är bra.

Granskning av årsräkningar

Inför Länsstyrelsens inspektion lämnade nämnden följande uppgifter om handläggningstider gällande granskning av årsräkningar. Nämnden hade granskat klart samtliga årsräkningar avseende 2023 den sista oktober 2024 utom en. Den sista räkningen granskades den 6 november 2024.

Rapporten har upprättats av Maria Askerlund och medverkande Anton Tysklind

Bilaga:

Granskade akter

Kopia till:

Överförmyndarnämnden
Kommunfullmäktige
Kommunstyrelsen
Kommunrevisorerna
Justitieombudsmannen

Granskade akter

Godmanskap enligt 11 kap. 4 § FB

Akt 2022003, 2023040, 2024026

Förvaltarskap

Akt 2022102, 2023065, 2018063

Godmanskap och förvaltarskap

Akt 2021158

Förmynderskap

Akt 2022027, 2022123, 2023119

Under uppbyggnad

Akt 2024093, 2024117, 2024147

Godmanskap 11 kap. 1 § FB

Akt 2021080

Godmanskap 11 kap. 2 § FB

Akt 2024031, 2021136, 2024025

Godmanskap 11 kap. 3 § FB

Akt 2023095

Klagomål

Akt 2023053, 2013101

Byte av god man/förvaltare

Akt 2020050, 2022093

Uttag spärrat konto

Akt 2024020, 2022110, 2019058